

Bệnh Đứt Mạch Máu Đầu

BS Nguyễn D. Phùng

HỎI:

Tôi có người nhà bị bệnh đứt mạch máu đầu, gần đây phải đưa vào nhà thương để chữa trị. Hiện đã đỡ nhiều nhưng hiện bị liệt nửa người và nói năng rất khó khăn, xin bác sĩ cho biết nguyên nhân nào bị bệnh đứt mạch máu đầu và hy vọng hồi phục được khoảng bao nhiêu? có cách nào để ngừa được bệnh này không? Cũng xin bác sĩ cho biết có triệu chứng nào báo trước là sắp bị đứt mạch máu đầu không? Và phải làm những gì khi nghi là có thể bị bệnh này?

Nguyễn Văn H.

Đứt mạch máu đầu là một trong những nguyên nhân chính gây ra chết hoặc bị liệt ở người lớn tuổi tuy một số người tuổi còn trẻ cũng có thể bị bệnh này. Đây là một bệnh nguy hiểm, nên hiểu biết về bệnh này, đặc biệt là biết những dấu hiệu báo trước việc đứt mạch máu đầu sắp sửa xảy ra là điều cần thiết cho những người lớn tuổi để có thể ngăn chặn kịp thời và làm giảm thiểu những hậu quả tai hại của nó.

Thực sự dùng chữ đứt mạch máu đầu không đúng hẳn, phải nói là bệnh tổn thương mạch máu não vì đứt mạch máu chỉ là một trong những cơ chế của bệnh tổn thương mạch máu não, ngoài ra còn nhiều nguyên nhân khác nữa.

Bệnh này gây ra chết chỉ đứng hàng thứ ba sau bệnh tim và bệnh ung thư. Cứ 100,000 người sẽ có 794 người bị bệnh mạch máu não. Mỗi năm có khoảng 400,000 người phải vào bệnh viện vì bệnh này, tính ra 5% người già trên 65 tuổi sẽ bị bệnh mạch máu não. Vì thế bệnh này là một bệnh rất quan trọng, đặc biệt cho người lớn tuổi, và vấn đề phòng ngừa là điều chính.

Sau đây chúng ta sẽ xem về các loại của bệnh mạch máu não, các triệu chứng và cách ngừa bệnh này.

Các bệnh của mạch máu não có thể chia làm bốn loại chính:

1. - Nghẹt mạch máu não do cứng thành động mạch gây nên.
2. - Cục máu chạy làm tắc mạch máu não, cục máu có thể từ một động mạch não bị vỡ loét và làm đông máu hoặc có thể chạy từ tim lên.
3. - Xuất huyết trong não do áp huyết cao gây ra.
4. - Mạch máu não bị phình và bị bể làm chảy máu dưới màng não gọi là màng nhện.

Các tổn thương của mạch máu não có thể xảy đến một cách từ từ với triệu chứng báo trước hoặc có thể xảy ra một cách đột ngột, bất ngờ và không có gì báo trước cả. Điều này tùy thuộc vào loại nào trong các loại kể trên; như nếu bị nghẹt mạch máu não, các triệu chứng có thể báo trước đôi khi nhiều ngày hoặc cả một thời gian thật lâu trước khi bị stroke hẳn; trường hợp bị cục máu chạy làm tắc mạch máu não hay bị xuất huyết trong não do áp huyết cao hay do mạch máu bị phình và bể, stroke xảy ra đột ngột, bất ngờ.

Trước hết, điều nên biết là có thể có những triệu chứng nào báo trước. Những triệu chứng này thường xảy ra ngắn, trong vòng vài phút đến một giờ, và thường biến đi không để lại dấu vết nào rồi trở lại sau đó, nhiều khi vài ngày hay cả tháng sau hoặc có thể nhiều như năm hoặc mười lần trong một ngày. Những triệu chứng thường thấy là tự nhiên thấy yếu hẳn đi một bàn tay hay một cánh tay trong vài phút rồi trở lại bình thường, hoặc thấy liệt đi một nửa bên người trong chốc lát rồi lại cử động được.

Nhiều người có triệu chứng nói không được hay nói năng rất khó khăn trong vài phút đồng hồ. Một triệu chứng cũng thường hay xảy ra là tự nhiên mắt không còn thấy gì hoặc bị mất hẳn thị giác một nửa bên hoặc ở giữa thấy đen ngòm, trong vòng vài phút đồng hồ rồi lại thấy được như thường. Một số các triệu chứng khác có thể xảy ra là thấy chóng mặt, quay cuồng, đi đứng không vững, mắt nhìn một thành hai, nói năng ngọng nghịu chỉ trong chốc lát rồi trở lại bình thường.

Những triệu chứng này ngắn hạn, gọi là transient ischemic attacks, không để lại dấu vết gì, nhiều người có những triệu chứng này một thời gian khá lâu nhưng thường đây là những dẫn dắt đưa đến đứt mạch máu đầu trong tương lai, vì thế nhận biết những triệu chứng này và tầm quan trọng của nó để đi khám nghiệm ngay có thể tránh được những hậu quả tai hại của bệnh đứt mạch máu đầu hay stroke gây ra.

Những người nào dễ bị bệnh đứt mạch máu đầu?

Như đã nói trên, bệnh này hay xảy ra ở người lớn tuổi nhưng không nhất thiết phải như vậy. Bệnh cứng thành mạch máu (atherosclerosis) là nguyên nhân chính gây ra đứt mạch máu đầu cũng như bệnh nghẹt động mạch tim, và liên quan đến bệnh cholesterol cao. Bệnh áp huyết cao cũng là một nguyên nhân chính gây ra đứt mạch máu đầu hay xuất huyết trong não, vì thế đi khám nghiệm để biết áp huyết mình có cao hay không và nếu cao phải chữa trị cẩn thận là điều chính yếu.

Hiện tại ở Hoa Kỳ, mức độ người bị stroke tương đối đã giảm khá nhiều cũng nhờ người dân đã biết nhiều hơn về sự nguy hiểm của bệnh áp huyết cao và đi chữa trị cẩn thận. Người Việt Nam tỵ nạn hiện còn ơ hồ nhiều về bệnh áp huyết cao nên số người bị đứt mạch máu đầu vì không chữa trị áp huyết cao xảy ra khá nhiều và nhiều người còn trẻ cũng đã bị biến chứng tai hại này.

Ngoài hai bệnh chính kể trên, các bệnh về nhịp tim đập không đều, bệnh nghẹt van tim hay nghẹt động mạch tim hay nhiễm trùng tim cũng dễ làm động thành cục máu ở trong tim và làm chạy lên não bộ gây ra tổn thương mạch máu não bộ và gây ra stroke. Hút thuốc lá nhiều gây ra nhiều chứng bệnh khác nhau và là một trong những yếu tố dễ đưa đến stroke. Vì thế muốn tránh bệnh này phải giảm thiểu tối đa các yếu tố nguy hiểm và ngưng hút thuốc là điều cần thiết.

Đứt mạch máu đầu hay stroke có thể xảy ra theo nhiều cách. Nếu bị nặng như xuất huyết nhiều trong não bộ hay bị hư hỏng vùng não bộ quan trọng và cần thiết cho sự sống còn như trung tâm điều khiển sự hô hấp, người bệnh có thể chết ngay trong vòng vài phút hay nửa tiếng đồng hồ. Phần lớn các trường hợp diễn biến xảy ra từ từ hơn và nặng hay nhẹ sẽ tùy thuộc vào mạch máu não nào bị ảnh hưởng.

Trong não có ba mạch máu chính: mạch máu não giữa, mạch máu não trước và mạch máu não sau. Nếu bị nghẹt hay bị cục máu tắc ở mạch máu não giữa, sẽ bị liệt và tê mất cảm giác nửa người ở phía bên đối diện của bên mạch máu bị nghẹt. Có nghĩa là bị nghẹt mạch máu bên trái sẽ bị liệt nửa người bên phải và ngược lại. Đồng thời trung tâm điều khiển nói hay phát âm bị thương tổn sẽ làm cho nói không được hay nói ngọng nghịu khó khăn.

Tùy theo vùng nào của trung tâm điều khiển tiếng nói bị ảnh hưởng, có rất nhiều triệu chứng khác nhau như nghe hiểu mà muốn nói nói không được, nghe cũng không hiểu mà nói cũng không được, nhìn sách hiểu nhưng đọc ra không được, hoặc đọc không hiểu gì cả, hoặc viết ra không được hay làm tình không được...

Mỗi người có nửa bán cầu não mạnh hơn bên kia, thường người thuận tay phải có bán cầu não bên trái mạnh hơn, người thuận tay trái có bán cầu não phải mạnh hơn; nếu bị nghẹt mạch máu não giữa của bán cầu não chính yếu sẽ bị liệt nửa người của phía bên kia nặng hơn nhiều và trung tâm điều khiển nói năng ở phía bán cầu não chính nên cũng sẽ bị nói không được. Ngược lại, nghẹt mạch máu não giữa của bán cầu não phụ sẽ bị nhẹ hơn và thường vẫn nói được.

Nghẹt mạch máu não trước tương đối bị ít hơn làm đi đứng khó khăn tuy không đến nỗi bị liệt hẳn, làm đi tiêu không kiểm soát được, ảnh hưởng đến trí thông minh v...v... Nghẹt mạch máu não sau cũng gây bị liệt, ngoài ra trên mặt cũng bị làm mắt sụp, nuốt không được, nửa mặt mất cảm giác, bị chóng mặt, ói mửa v.v..

Như vậy khi người bệnh bị những triệu chứng kể trên có thể định bệnh là bị bệnh của mạch máu đầu hay stroke và cần phải đưa vào bệnh viện để điều trị. Việc định bệnh chính xác và phân loại ra bị xuất huyết trong não hay bị nghẹt và làm chết phần nào của não bộ phải dựa vào cách chụp hình CAT scan hay phương pháp mới hơn gọi là MRI (magnetic resonance imaging). Nếu nghi bị bể mạch máu bị phình gọi là aneurysm làm xuất huyết dưới màng não gọi là màng nhện, có thể phải lấy nước tủy xương sống sau khi đã chụp hình CAT scan xong.

Việc chữa trị stroke cũng tùy thuộc vào loại nào. Nếu bị nghẹt mạch máu não, có thể dùng những thuốc làm chống đông máu như Heparin và để phòng ngừa có thể bị stroke trở lại, một số bệnh nhân có thể phải uống thuốc làm loãng máu như Coumadin, phần lớn thường dùng Aspirin cũng có tác dụng loãng máu và ít bị biến chứng làm chảy máu hơn. Một số bệnh nhân bị nghẹt quá nhiều ở mạch máu có làm

thành những cục máu chạy lên làm tắc mạch máu não có thể phải mổ để thông mạch máu ở cổ gọi là carotid endarterectomy.

Thường phải chụp hình hệ thống mạch máu não gọi là cerebral angiography để biết đích xác chỗ nào bị nghẹt và nghẹt nhiều bao nhiêu trước khi mổ. Chụp hình bằng phương pháp này cũng có nhiều nguy hiểm và mổ để thông động mạch cổ cũng có thể gây mức độ tử vong thay đổi từ 1 đến 20% tùy bác sĩ và nhà thương có kinh nghiệm nhiều hay không.

Điều này cho thấy sự quan trọng trong việc nên đến một trung tâm y khoa lớn, kinh nghiệm nhiều về việc chữa bệnh đứt mạch máu đầu hay stroke để có thể có nhiều hy vọng nhất trong việc chữa trị.

Điều thiết yếu nhất trong việc chữa trị và phòng ngừa là nhận biết các triệu chứng báo trước transient ischemic attacks như đã nói ở phần trên. Khi bị các triệu chứng liệt một phần tay chân rồi trở lại bình thường ngay hay nói ngọng ngịu một vài phút ngắn v.v... phải đi khám bệnh càng sớm càng tốt.

Các thử nghiệm đầu tiên thường được làm là thử nghiệm siêu âm ở mạch máu cổ và đo độ nghẹt bằng phương pháp gọi là Doppler, nếu bị nghẹt nhiều có thể cần chụp hình angiography như đã nói ở trên và mổ endarterectomy nếu cần. Trong trường hợp không mổ được, thường sẽ phải uống Aspirin để ngừa bị stroke.

Tóm lại, đứt mạch máu đầu là một bệnh nguy hiểm, rất nhiều trường hợp có triệu chứng báo trước, nên nhận biết các triệu chứng này là điều rất quan trọng để phòng ngừa và chữa trị kịp thời. Một khi stroke đã xảy ra, việc chữa trị khó khăn hơn nhiều và thường chỉ giữ để cho không bị nặng hơn nữa hay có thể chết ngay.

Những điều có thể làm được để ngừa bệnh nguy hiểm này là chữa trị áp huyết cao nếu có bệnh này, hạ Cholesterol, bỏ thuốc lá. Aspirin với lượng nhỏ cũng có thể dùng để ngừa nếu không bị phản ứng với Aspirin. Vitamin E có thể có hiệu quả phòng ngừa với bệnh tim nhưng chưa được chứng minh với trường hợp bệnh đứt mạch máu đầu.

Các phương pháp khác không có hiệu quả gì và ngoài các cách ngăn ngừa như đã nói ở trên, điều cốt yếu vẫn là sự nhận biết các triệu chứng báo trước của bệnh này./.

BS Nguyễn Đình Phùng